

LIBRIS

We know
books

ANNIE LACROIX-RIZ

**ORIGINILE SUBJUGĂRII
EUROPENE
(1900-1960)**

FRANȚA SUB INFLUENȚĂ
GERMANĂ ȘI AMERICANĂ

Traducere din limba franceză de
Ana-Magdalena Petraru și Valentin Trifescu

Alexandria
Publishing House

Coordonator ediție: Claudiu Gaiu

Corector: Carmen Faur

AUX ORIGINES DU CARCAN EUROPÉEN (1900-1960):

La France sous influence allemande et américaine,

Annie Lacroix-Riz

© Éditions Delga, 2014

Authorized translation from French language edition published by Delga, Paris.

Comenzi online: www.librariilealexandria.ro

© 2025 Alexandria Publishing House

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare. Alexandria Publishing House

Str. Mihai Viteazu, nr. 23, Suceava, 720059

alexandriapublishinghouse@gmail.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LACROIX-RIZ, ANNIE

Originile subjugării europene : (1900-1960) / Annie Lacroix-Riz ; trad.: Ana-Magdalena Petraru, Valentin Trifescu. – Suceava : Alexandria Publishing House, 2025

ISBN 978-606-8793-79-5

I. Petraru, Ana-Magdalena (trad.)

II. Trifescu, Valentin (trad.)

94

Cuprins

Introducere: „Euro-optimismul”
academic contra istoriei
„Uniunii europene” 9

Prima parte:
Originile Uniunii Europene 17

**Capitolul I: De la debutul erei imperialiste
la Primul Război Mondial: pacea și
compromisul împotriva războiului?** 19

Legăturile franco-germane de după
preschimbările din secolul al XIX-lea 19

Acorduri și conflicte..... 20

Legături și conflicte franco-germane..... 20

Pastila amară a lui Fritz Fischer 25

Primul Război Mondial 29

Perioada interbelică.
Între Berlin și Washington 41

**Capitolul al II-lea: Factorul american al
reintegrării „europene” a Reich-ului**..... 41

De la 1918 la era Dawes-Locarno	41
<i>Stresemann,</i>	
<i>bunicul moderat al „Europei”?</i>	47
<i>Între Planul Young și criză</i>	55
Capitolul III: Motivele franceze	
ale acordului cu Reich-ul	61
Marea industrie franceză de la	
Versailles la cartelurile și asociațiile	
franco-germane din anii 1920.....	61
De la industria chimică	62
<i>Acorduri secrete franco-germane</i>	
<i>și autoritatea statală, 1919-1924</i>	62
<i>Drumul spre cartelul franco-german,</i>	
<i>apoi internațional al industriei</i>	
<i>chimice și asociațiile de capital,</i>	
<i>1924-1929</i>	68
... la industria grea	74
<i>Despre presupusa</i>	
<i>„politică de executare”</i>	74
<i>... la era „cartelului oțelului”</i>	78
Era „continentală” a crizei:	
spre capitularea	
imperialismului francez.....	85
<i>Acorduri diverse</i>	85
<i>Spre „reîmpărțirea” Europei</i>	91
<i>Reich-ul, model social</i>	
<i>invitat în comunitate</i>	104

Capitolul IV: Al Doilea Război Mondial	115
Între Blitzkrieg... ..	115
<i>Carteluri și asocierile</i>	
<i>de capitaluri</i>	116
<i>Seria de cesiuni și</i>	
<i>de concesiile franceze</i>	128
... și perspectivele unei Pax Americana	136
<i>Percepția franceză</i>	137
<i>Experiența britanică</i>	143
Partea a doua:	
Către Uniunea Europeană	149
Capitolul V: Faza pregătitoare	
franco-americană:	153
mai 1945-1949.....	153
<i>Bidault între reticențe și capitulare</i>	153
<i>Bidault îi cedează locul</i>	
<i>„părintelui Europei”, Schuman</i>	173
Capitolul VI: Era economiei:	
Paris între piața europeană deschisă	
Statelor Unite și cartelul european	187
Atmosfera premergătoare lansării	
Planului Schuman	187
Revenirea cartelului din 1926 și	
a reprezentanților săi.....	203

<i>Statul francez, cartelul „european-german” și protecția capitalului național</i>	203
<i>Patronat francez și soluții «europene»</i>	209

Pivotul integrării: politica salariilor și liniștea socială	227
--	-----

Epilog: Continuitate sau derivă «europeană»?	241
Spre anii '60	241
Probleme privind „Europa” și crizele	248

ANEXĂ: Armand Béard și pericolele iredentismului german dezlănțuit de Statele Unite, 18 februarie 1952	253
---	-----

Index nominum	259
---------------------	-----

Introducere: „Euro-optimismul” academic contra istoriei „Uniunii europene”

În cadrul fenomenului de respingere populară a „Uniunii europene”, „euro-optimismul” – a cărui incompatibilitate cu cercetarea științifică a fost subliniată, în octombrie 1998, de politologul britanic Michael Pinto-Duschinsky, în *Times Literary Supplement (TLS)*, revistă considerată o biblie a criticii – a cotropit producția editorială din Franța, atât în marile *media*, cât și în producțiile eseistice. Începând cu primul deceniu al noului mileniu, mediul universitar a adoptat în mod hotărât teza Europei unite, garantă a păcii permanente și a libertății „occidentale”, extinsă după 1989 la cvasitotalitatea continentului european. Ofensiva a fost relansată după referendumul din 29 mai 2005 asupra constituției europene¹, care a scos la iveală respingerea majoritară a

1. E vorba de Referendumul francez referitor la ratificarea proiectului de lege privitor la adoptarea unei Constituții europene, respins de participanți cu 54%, în condițiile în care aprobarea fusese susținută de autorități și de comentatorii politici (*n. ed.*).

Capitolul I: De la debutul erei imperialiste la Primul Război Mondial: pacea și compromisul împotriva războiului?

Legăturile franco-germane de după preschimbările din secolul al XIX-lea

Raporturile franco-germane au început să îmbrace aspectul lor contemporan, începând din faza imperialistă născută din prima criză sistemică a capitalismului (1873-1914). În această perioadă s-au întrepătruns, pe de-o parte, concurența și lupta pentru hegemonie, iar pe de altă parte, elementele de „colaborare”. Pe timp de pace, la fel ca și pe timp de război – război periferic sau război general –, în condiții de criză sau de „prosperitate”, normele de maximizare a profitului au determinat o integrare a capitalurilor în această relație bilaterală.

Legături și conflicte franco-germane

Trăsătura majoră a raporturilor marelui „cuplu european” a fost astfel fixată: tendința contradictorie a capitalului financiar, constituit din mari grupuri bancare și industriale, împinge spre încheierea de acorduri și spre înlăturarea celui alt partener. Raymond Poidevin, istoric al „relațiilor economice și financiare dintre Franța și Germania din 1898 până în 1914”¹, a arătat permanența acestui fenomen. „Europenist” declarat, el a transformat mijloacele financiare în factori de pace și de înțelegere, dar a descris de asemenea și cezurile între fazele de înțelegere și de conflict care au urmat atacului pruso-german din 1870. În alternanța pe care a stabilit-o între „un nou climat [de destindere]: 1890-1904”, „șocul imperialismelor: 1905-1911” și calea „către război” se disting două tendințe majore:

1) permanența asocierilor de capital, legate de atingerea unor profituri superioare dincolo de frontiere;

2) voința de hegemonie, mai ales pe teritoriul colonial în ceea ce privește materiile prime, ceea ce Lenin definește drept obsesia capitalismului din epoca imperialistă: „împărțirea” și „reîmpărțirea lumii”.

Prin urmare, în plină „ciocnire a imperialismelor” se dezvoltă „legăturile de afaceri”, „înțelegerile financiare”

1. Poidevin, *Les relations économiques et financières entre la France et l'Allemagne de 1898 à 1914*, Paris, Armand Colin, 1969.

din Europa și din lume. „Începând din 1906, societățile germane își întăresc interesele în Franța, realizând o veritabilă «invazie»” prin intermediul „creării de filiale” sau „preluării de fonduri de capital în societățile franceze”. Se vor înnodea, sub semnul mastodonților bancari și sub cel al cartelizării și al controlului capitalist, raporturile „europene” ale căror etape decisive au fost traversate după două războaie generale: anunțul Cartelului internațional al oțelului (1926) și al Comunității Europene a Cărbunelui și a Oțelului (1950).

„Siderurgiștii germani”, a scris Poidevin, au dezvoltat importurile de minereu de fier din Meurthe-et-Moselle (triplate din 1906 până în 1910), dobândind, în același timp, mine sau participații în domeniul minier „în Normandia și în Lorena, rămase franceze”. „Proprietarii de forje” francezi au făcut la fel pentru asigurarea „aprovizionării lor în huilă și în cocs”, prin cumpărarea de mine de cărbune sau de cote-părți în grupurile miniere germane; fără să uităm că „schimbul de participații a asigurat Oțelăriilor din Longwy [...] jumătate din producția de cărbune și de cocs de la societatea Gewerkschaft Carl Alexander, fondată în 1908”, iar de la industriașul Röchling, din regiunea Saar, „jumătate din concesiunea de minereu de fier din Vallery”¹. Autorul însă nu a precizat că atât unii, cât și ceilalți au acționat în perspectiva unui război considerat a fi necesar sau inevitabil².

1. Poidevin, in Poidevin, Jacques Bariéty, *Les relations franco-allemandes 1815-1975*, Paris, Armand Colin, 1977, titluri de cap., p. 11-13, citări, p. 177.

2. *Leitmotiv* de la Nouvelle série 1897-1918, Arhivele Minis-

Frênezia plasamentelor foarte rentabile s-a amplificat odată cu agonia unei „păci” percepute a fi precare. Se vor fonda, înainte de război, discrete filiale străine: filiala belgiană a Société Générale creat „o sucursală la Berlin, în 17 februarie 1910”. Deși nu au putut „deschide o bancă germană la Paris [...] instituțiile berlineze [...] au cumpărat] acțiuni în băncile pariziene, care le serveau drept substitut în acest sens”. Saint-Gobain¹ a realizat, în 1913, „jumătate din producția germană de sticlă”. Grupurile siderurgice germane, care controlau minereul de fier din Normandia și din departamentul Meurthe-et-Moselle, și-au păstrat influența, în ciuda unei „francizări” cosmetizate a uzinelor lor între 1912 și 1914. Criza intensificată a dat imbold din ambele părți cartelizării interioare, pentru a menține sau a mări prețurile monopoliste sau a limita și a scădea salariile. Acest proces și-a atins apogeul în Germania².

Ascuțirea „rivalităților financiare” a redefinit „zonele de influență”, devenite mai exclusive pentru fiecare im-

terului de Afaceri Externe (denumit, în continuare, MAE), Lacroix-Riz, *Le Vatican, l'Europe et le Reich de la Première Guerre mondiale à la Guerre froide (1914-1955)*, Paris, Armand Colin, 2010, bibliografie, p. 663-664.

1. Azi, întreprindere de construcții și materiale de construcții, Saint Gobain era încă din 1665 și până la cel De-Al Doilea Război Mondial, un mare producător de sticlărie, devenită societate anonimă în 1830 (*n. ed.*).

2. Jürgen Kuczynski, cel mai mare istoric marxist al istoriei sociale, *Studien zur Geschichte des deutschen Imperialismus, I, Monopole und Unternehmer Verbände*, Berlin, 1948, p. 82-83 și 87.

perialism implicat, mai ales „în Balcani și în Turcia”: pe fondul unor tulburări permanente și a unor războaie periferice, iar „înțelegerile bancare” au fost rupte în ajunul conflictului general¹. Concurența accentuată a generat, de asemenea, și „cartele internaționale”, în domeniul produselor siderurgice („cartelul șinelor de căi ferate”, „înțelegerea dintre Franța, Germania și Belgia asupra barelor de oțel”), precum și în alte sectoare: „trustul internațional al explozivilor, sindicatul internațional al zincului”² etc.

În acest fel se va pregăti, în plină criză, procesul contradictoriu generator al „Europei”, operat în cadrul unei împărțiri sau reîmpărțiri reiterate, făcute întotdeauna în beneficiul celui mai puternic, al capitalurilor asociate franco-germane. Acest fapt este dovedit de istoria Societății saareze de mine și uzine Redange-Dilling, Paris [*Dillinger Hüttenwerke*], cu variația de părți respectiv de capital francez și german pe care a avut-o, în funcție de rezultatul ultimului război, începând cu cel din 1870: cu o regularitate de metronom, 40 % a fost conferit proprietarilor, aflați în poziție inferioară, și 60 % celor mai puternici³.

1. Poidevin, *Les relations franco-allemandes*, p. 179 (subliniat în text), p. 185, 204-205.

2. Georges-Henri Soutou, *L'or et le sang. Les buts de guerre économiques de la Première Guerre mondiale*, Paris, Fayard, 1989, p. 183; Pierre Guillen, *L'Empire allemand 1871-1918*, Paris, Hatier, 1974, p. 85.

3. Notă de la Roemer la Mangold, 10 noiembrie 1941, AJ40, 817, Arhivele naționale (denumite în continuare AN).

Ideea unei legături organice între integrare-asociere și rivalitate, înregistrate până la război, atât de clare în Saar, displace profund, totuși, după anii 1960-1970, istoriografiei dominante: „Dificultățile economice, financiare [...] din 1911-1912 [...] au otrăvit atmosfera și au contribuit la alimentarea antagonismului politic. Dar nimeni din Franța nu vorbește despre împiedicarea, prin măsuri de forță, a penetrării economice germane. Lumea economică dorește, din contră, dezvoltarea unei atmosfere de pace. La rândul lor, mediile de afaceri de peste Rin nu încurajează războiul pentru a deschide Germaniei accesul la «banii francezi strânși la ciorap» [piața bancară] sau pentru a acapara minele de fier de la Briey”¹.

Teza unui pacifism dominant în ajunul anului 1914 între „lumea economiei” franceze – cu victoria, în 1905, a clanului Rouvier, care a realizat un compromis împotriva clanului Delcassé² – și „mediile de afaceri de peste Rin” s-a impus în acest fel. Armonizată cu „teoria ultraimperialismului” [sau a superimperialismului] pacifist a lui Kautsky³, dinainte de război, „istoriografia”

1. Poidevin, *Les relations franco-allemandes*, p. 207.

2. Maurice Rouvier și Théophile Delcassé sunt două importante personalități ale vieții politice și financiare franceze de la începutul secolului al XX-lea, opunându-se în mai multe chestiuni legate de problema colonială, dar mai ales în ceea ce privește atitudinea față de Germania, primul fiind un germanofil entuziast, iar celălalt extrem de prudent față de vecinul estic. Numele celui dintâi e legat și de banca Rouvier, extrem de importantă în această perioadă (n. ed.)

3. Teoria ultraimperialismului a fost elaborată de Karl Kautsky și a fost adoptată de social-democrații germani în 1912. Con-

dovedește faptul că fenomenul concentrării-cartelizării capitalurilor, care, în mare, este același în 1914, cât și în 2014, „preferă” compromisurile conflictelor. Acest postulat este obligat să combată teza istoricului vest-german Fritz Fischer.

Pastila amară a lui Fritz Fischer

Sarcina era cu atât mai stânjenitoare cu cât cel combătut nu era unul dintre marxiștii din RDG, preocupăți să demonstreze continuitatea istoriei germane și, apoi, vest-germane între Al Doilea Reich, Republica de la Weimar, Al Treilea Reich și RFG „europeană”: *niciodată* traduși, acești dușmani, oricât de documentate ar fi fost lucrările lor, erau inofensivi. În acest fel, a rămas cvasinecunoscut în Franța Dietrich Eichholtz, istoric până în prezent neîntrecut al „Istoriei economiei de război germane 1939-1945”¹: el domină dezbaterea² pe care a îmbogăți-o recent prin studierea rolului petrolului în

form liderului socialist german, pentru a putea menține supraexploatarea coloniilor și a periferiilor, națiunile bogate urmau să se cartelizeze pe modelul băncilor, renunțând la cursa înarmării și la aventurile belicoase. Un capitalism pașnic ar fi astfel posibil, iar militarismul nu ar fi esențial capitalismului (n. ed.)

1. *Geschichte der deutschen Kriegswirtschaft, 1939-1945*, Berlin, 1969, trad. résumée, „Histoire de l'économie de guerre allemande 1939-1945”, *Recherches internationales*, nr. 69-70, 1971-1972, p. 109-152.

2. Lacroix-Riz, *Industrialisation et sociétés (1880-1970). L'Allemagne*, Paris, Ellipses, 1997, p. 71-80.

obiectivele de război germane din 1939-1945, apoi a mizei irakiene a „împărțirii și reîmpărțirii” imperialiste a Primului Război Mondial, adică despre confruntările petroliere din imperiul otoman¹.

Fritz Fischer a aparținut, până la înfrângerea din mai 1945, lumii universitare descrise de Max Weinreich², bogată în naziști, uneori arestați în 1945 sau 1946, înainte de a fi reintegrați și promovați. Pangermanist din copilărie, Fischer s-a bucurat de o carieră politică de succes (SA și NSDAP³) din 1933 până în 1945, ca și de un parcurs profesoral demn de invidiat (a devenit profesor la Hamburg, în 1942, la 34 de ani). În cadrul profesoratului său merită menționate, „în timpul războiului, prelegerile despre *Invazia evreimii în cultură și politică*”⁴. Lucrarea sa, *Scopurile războiului Germaniei imperiale 1914-1918*, publicată în RFG în 1961 și tradusă în franceză nouă

1. Eichholtz, *War for Oil: The Nazi Quest for an Oil Empire*, Dulles, Potomac Books, 2012 (1 éd., *Kriegum Öl*, Leipziger Universitätsverlag, 2006); *Die Bagdadbahn. Mesopotamien und die deutsche Ölpolitik bis 1918. Aufhaltsamer Übergang ins Erdölzeitalter*, Leipziger Universitätsverlag, 2007.

2. Max Weinreich, *Hitler et les professeurs. Le rôle des universitaires allemands dans les crimes commis contre le peuple juif*, Paris, Les Belles Lettres, 2013 (original în idiș și traducere în engleză, 1946) care nu îl citează pe Fischer (n. ed.)

3. SA, acronimul de la Sturmabteilung, Trupele de asalt, organizația paramilitară a NSDAP, Partidul Muncitoresc Național-Socialist German, pe scurt, partidul nazist.

4. Ernst Klee, *Das Personenlexikon zum Dritten Reich. Wer war was vor und nach 1945*, Frankfurt, Fischer-Taschenbuch-Verlag, 2007, p. 152-153 (tot cu bază bibliografică).

ani mai târziu¹, a alimentat mult timp dezbaterea germană, dar și franceză și franco-germană despre istoria Reich-ului. Ar putea alimenta și în Franța cea despre natura „Uniunii Europene”, o controversă astăzi censurată de „europenism”.

Susținută de o masă enormă de surse, *Scopurile războiului* a desființat pentru prima dată teza „occidentală” a unei „pauze” în istoria Germaniei, situate între 1933 și 1945, spulberând și dogma existenței a două tabere de conducere opuse, între 1914 și 1918. Fischer a demonstrat că simple nuanțe și diferențe tactice au diferențiat „pangermaniștii” – militari Junker sau oameni ai industriei grele – de liderii „liberali” ai industriilor electrice și chimice, sprijiniți de bancherii cu legături în lumea anglofonă. Cauzând scandal în RFG, în 1961, cartea a suscitat apoi o opoziție masivă în istoriografia franceză aplecată spre exonerarea mediilor financiare asimilate pacifiștilor „europeni” de orice vină privind izbucnirea războiului și a obiectivelor lui conexe. Cum altfel se poate împăca norma compromisului „european” cu anexionismul capitalului financiar din 1914 până în 1918? Marele cruciat împotriva lui Fischer, Georges-Henri Soutou, simbol al europenismului atlantist, ridicat la rang de doxă universitară², a denunțat, prin urmare, în

1. Paris, Trévisse, 1970.

2. Anne Dulphy și Christine Manigand l-au determinat să inaugureze, în aprilie 2009, în *Histoire@Politique*, „revista electronică a centrului de istorie a Științelor Politice”, secțiunea „Portrete și mărturii” [...] menită să pună în lumină personalități politice sau academicieni [...] Un fir roșu euro-

teza sa, *L'Or et le Sang* (1989) [*Aur și sânge*], abordarea simplistă și „dezbateră prost prezentată” de Fischer „și de școala sa”.

G.-H. Soutou este un pionier a ceea ce N. Offenstadt numește „istoriografie”: fără a cita autorii presupuși ostili, dedicați „punerii în circulație de imagini și clișee care nu corespund nivelului stării de cunoaștere a istoricilor”. El a încercat să demonstreze că, înainte de 1914, „în materie de politică externă, mediile industriale și financiare nu au fost unite” sau „că, pentru multe sectoare (asigurări, societăți miniere...), pacea era preferabilă războiului”. El a postulat împărțiri de netrecut între, pe de o parte, industria grea anxionistă, și, pe de altă parte, industriile exportatoare și băncile rămase partizane ale pieței libere. „Mediile financiare nu aveau nevoie de război pentru a putea da câștig de cauză obiectivelor lor: aceasta”, afirmă el, „mai curând a accentuat opozițiile deja existente dintre industriași și junkeri. Încă din 1915, alegerea a fost deja făcută: protecționism crescut și retragere autarhică pentru agrarieni, menținere a liberalismului pentru ceilalți”. Fischer ar fi născocit „un proces al imperialismului economic absolut mitic”¹.

Prin urmare, acest intrus a fost exclus, în 2007, din bibliografia oficială pentru „Gândirea și construirea Europei, 1919-1992”, apoi, în 2013, din „istoriografia”

pean va oferi consecvență primelor numere, reunind specialiști, tehnicieni, oficiali aleși și activiști din Europa”, http://www.histoire-politique.fr/index.php?numer_o=08&rub=portrete&item=11.

1. Soutou, *L'or et le sang*, cap. p. 1-3 și 11-19.

pacifismului financiar. Nu numai că a expus compromițătoarea *continuitate* a politicii externe între Reich-ul wilhelminian și hitlerist, trecând prin Republica de la Weimar –, dar a și a sugerat că Republica Federală Germană a lui Adenauer nu face excepție. Acest non-leninist l-a confirmat pe Lenin, demonstrând că niciun acord financiar nu împiedica imperialismele rivale să se înfrunte reciproc în războaie mondiale.

Primul Război Mondial

„Integrarea europeană” s-a realizat între Franța și Germania, în condițiile unei coexistențe permanente a dezbinărilor și a înțelegerilor între capitaluri. Încă din faza lor inițială, „cartelurile internaționale”, în care au intrat grupurile financiare din ambele țări, au ilustrat „împărțirea și *reîmpărțirea* lumii, [...] trecerea de la împărțirea pacifistă la împărțirea non-pacifistă și invers”¹. Dar „europenismul” bazat pe „teoria ultraimperialismului” pacifist a lui Kautsky nu este compatibil cu viziunea lui Fischer.

„Programul din septembrie” 1914, numit „de pace”, al cancelarului pretins „moderat” Bethmann-Hollweg, elaborat de bănci și de marile *Konzerne* considerate „liberale”, se deosebea prea puțin de cel al pangermaniștilor declarați. Preluând programul de uniune vamală a Europei centrale (*Mittleuropa*) sub hegemonia Reich-ului, susținut înainte de război de directorul Băncii Germane,

1. Lenin, *L'imperialisme [...]. Essai de vulgarisation*, Paris, Le Temps des cerises, 2001, p. 172. Subliniat în text.